

ALTE PERSONALITĂȚI ALE CULTURII BOTOȘĂNENE LA ȚIRGOVIȘTE

EUGEN FRUCHTER
GABRIEL MIHAESCU

Una din cele aproape două mii de lucrări rămase de la savantul *Ion Simionescu*, președinte al Academiei Române, intitulată „Flora României“, vădește nu numai o bună cunoaștere a folclorului, ci și a naturii județului Dimbovița. Stejarul bătrîn de la Cornățel, care îți impune admirație și respect, delicatul mesteacăn — prin care Nicolae Grigorescu „caută să arate gingășia arborilor“, florile oacheșe de tot felul — care mărginesc în luna mai calea ferată București-Pitești, Bucegii cu brădetul care ține pînă la 1 800 m, cu tisa care se păstrează tot mai rar, frumoasa campanulă carpatică crescînd singuratică pe un colț de stîncă, salcia care se ridică pînă prin locurile pietroase, pajiștile alpine împodobite cu neîntrecute flori care te atrag din ce în ce mai sus, cuaternarul smirdar (*Rhododendron kotschyi*) ce se înalță pînă la 2 200 m (căruiua poporul îi spune bujor de munte, trandafir de munte sau ruja munților, pentru că sugerează cele mai frumoase flori de grădină), coacăza și azaleea care se ridică mai sus ca smirdarul, gențiana bătînd în roșu și modesta garofiță albă care cresc prin locurile calcaroase atît de căutate de flori și pînă la plantele inferioare care domină înălțămiliile — cum este Bucegia romanica, descoperită prima dată în acești munți — sînt numai cîteva exemple de citare a florei caracteristice județului Dimbovița.

Orașul Țirgoviște a fost vizitat și descris cu o aleasă sensibilitate, dar și cu rigoare științifică, în volumul „Orașe din România“, apărut în anul 1935 la editura „Cartea românească“. Prezentarea este plină de referiri la peisajul împrejurimilor : „Spre miazăzi, ca și spre apus, e șesul fără margini pe care se sprijină cerul. Către răsărit, în stînga Ialomitei, se înalță dealurile numai vii. Pe vîrfurile mai înalte, un cuib de case cu acoperișul roșcat al țiglelor contrastează cu întunecatul verde al pădurilor ce-l înconjoară (...). Peste dealuri, înspre miazănoapte, se înalță, ca un gheb larg, masivul Bucegilor, învăluit în scama norilor alburii, pînză deasă care îi acoperă vîrfurile, lăsînd puțin să străbată petele albe de omăt. La întîlnirea dealului cu șesul, e așezat vechiul scaun de domnie al Basarabilor, vreme de peste trei veacuri. Abia la 1733 capitala fu mutată mai la șes. Țirgoviștea nu e oraș în înțelesul celor din Ardeal. E o mare, întinsă, insulă de grădini, presărată cu petele ruginii ale acoperișurilor de case, răzlețe, ascunse printre crengi. Nucii stufoși se ames-

tecă cu sălcii dinspre zăvoiul Ialomiței. Grădinile de pruni fac trecerea spre pilcurile de arbori azvîrliți în șes“.

Pe ruinele curții domnești, „tufe de soc au prins rădăcini în bolțile surpate, după cum și printre pietrele Chindiei cresc sus de tot frumoase mănunchiuri înflorite de gura leului“.

În descrierea orașului, savantul discută semnificația toponimului Tîrgoviște și face referiri la personalitățile care i-au făcut faima : Neagoe Votă, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Doamna Elina, Constantin Brîncoveanu, Tudor Vladimirescu, Cîrlova, Eliade, Grigore Alexandrescu, Brătescu-Voinești.

Patriotismul său fierbinte îl face pe I. Simionescu să critice lipsa de grijă pentru conservarea monumentelor istorice și de artă. Ascuțișul criticii se îndreaptă mai ales spre felul în care a fost „restaurată“ Mitropolia de către arhitectul francez Lecomte du Nouy, constatînd că „furia remanierii o a nărui-o“.

Amărăciunea pe care o simțea constatînd situația precară a orașului înfloritor de altădată nu-l putea opri să sperie într-o nouă prosperitate a urbei prin valorificarea judicioasă a resurselor naturale din zonă :

„E curios ! Tîrgul cu întinsă viață de demult doarme astăzi în umbra arborilor deși. Popas de negustori odată, cetate de apărare pe urmă, e cuprins de acalmia mai tuturor orașelor de provincie. Deși peste deal sînt cîmpurile petrolifere de la Ochiuri, deși mai încolo sînt minele de cărbuni de la Șotînga, Tîrgoviște moțâie. Două-trei hornuri, ca niște stilpi în șes, sînt singurele slabe semne ale unei industrii. Odată în calea negoțului, azi e ocolită. Ploieștii atrag mai mult și pe oameni și produsele bogate. O singură speranță de învioreare a mai rămas : tunelul dintre Sinaia și Pietroșița. Prin descongestionarea liniei Brașov-Ploiești se va resfira ceva și spre Tîrgoviște. Mai este încă o perspectivă de viitor cuprinsă în valurile iuți ale Ialomiței, năvalnic rostogolite de pe treptele înalte ale Bucegilor. Puterea ei irosită azi, strînsă grămadă, odată poate schimba fața locului. Pînă atuncea, renumele orașului i-l dau tot numai ruinele străbune.“¹

Se pare că lucrarea a fost redactată cu cîțiva ani mai înainte de a vedea lumina tiparului, deoarece resursele hidroenergetice ale Ialomiței începuseră a fi valorificate încă din 1930, cînd intra în funcțiune Electrocentrala Dobrești. Mort în anul 1944, savantul nu a mai putut vedea înfăptuirile socialismului, pe care le spera cu atîta ardoare.

*

* *

Prieten de tinerețe cu academicianul Octav Onicescu, poetul boem *Arthur Enășescu* a suplinat o vreme orele de limbă germană la Liceul militar de la Dealu-Tîrgoviște, locuind într-o chilie a mănăstirii. Aici a scris poezia „Din Cytera“, datată „Tîrgoviște, 10 iulie 1928“, în care apar versurile : „Asupra mea, o clipă, te apleci / Privirea ta, de flăcări,

¹ Iancu Anastasescu și Ion Negoescu, *Tîrgoviștea — simbol al mării românești*, București, 1942, p. 39-40, 87-90.

mă pătrunde ; / De-acum ca valul, pot s-adorm pe veci / Rostogolit în miile de unde“.

Pe versurile sale, compozitorul țirgoviștean Ionel Fernic a compus muzica romanțelor „Țiganca“ și „Cruce albă de mesteacăn“. Alte poezii ale lui vedeau lumina tiparului în revista „Cristalul“, care apărea la Găești-Dimbovița, în anii 1930—1931. În 1946, poeta țirgovișteană Ștefania Stîncă strîngea într-un prim volum, intitulat „Revoluția zeului“, apărut la editura „Boema“ din București, versurile lui Artur Enășescu. Cartea a fost admirată de Tudor Arghezi și era ilustrată cu un facsimil al manuscrisului poeziei „Din Cytera“ și cu un portret caricatural desenat în 1938 și semnat de regizorul și caricaturistul Ion Sava. Ambele originale se păstrează la Țirgoviște în colecția publicistului Ion Vasiliu. La 22 noiembrie 1947 avea loc la Țirgoviște o șezătoare literară organizată de prietenii săi țirgovișteni, dedicată atît lui Artur Enășescu, cît și poezilor Cincinat Pavelescu și Ion Minulescu.²

Alți botoșăneni care și-au legat numele de orașul Țirgoviște sînt Ion C. Nădejde, profesor de limba română la Gimnaziul „Ienăchiță Văcărescu“ în anii 1894—1896 (cînd a fost coleg cu Raicu Ionescu-Gion), 1898—1903, 1904—1906, și Henric Sanielevici, profesor de limba germană la același gimnaziu în anul școlar 1904—1905.³

Pe de altă parte, doi profesori țirgovișteni de renume — eminescologul Ion Grămadă, „eroul de la Cireșoia“, și sculptorul Vasile Blendea — au urmat cursurile Școlii militare de ofițeri de la Botoșani înainte de a participa la luptele de apărare din anii 1916—1918.⁴

Țirgoviștea a atras și atenția unor cărturari botoșăneni care nu au avut prilejul să zăbovească în acest oraș. Astfel, Barbu Lăzăreanu are cuvinte de laudă la adresa conținutului a două publicații umoristice țirgoviștene, iar academicianul Alexandru Graur face mai multe referiri la toponimul „Țirgoviște“.⁵ Legături cu orașul nostru au avut și inginerul Elie Radu, pictorul Ștefan Luchian, publicista Sofia Nădejde, poetul Demostene Botez și alți botoșăneni de marcă, care, alături de corifeii culturii românești Eminescu, Iorga, Enescu și Onicescu — care ne-au prilejuit un articol apărut în numărul anterior al acestui anuar — au fost, de asemenea, atrași de faima bătrînei cetăți de scaun a Munteniei.

2 D. P. Perpessicius, *Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948—1956)*, E.S.P.L.A., București, 1957, p. 21 ; Artur Enășescu, *Poezii*, E.P.L., București, 1968, p. 132-133 et pass. ; Ion Vasiliu, *Crizantema de aur*, Țirgoviște, 1977, p. 15, 29-30 ; George Sbărcea, Ion Vasiliu, *Romanța și povestea ei*, Țirgoviște, 1980, p. 199-201.

3 *Almanahul instrucțiunii publice*, București, 1908 ; *Monografia Liceului „Ienăchiță Văcărescu“d în Țirgoviște la 100 de ani de existență*, Țirgoviște, 1974, p. 111, 268-269.

4 L. Kalustian, *Facsimile*, Editura Eminescu, București, 1975, p. 84-89 ; Vasile Drăguț, *Expoziția retrospectivă Vasile Blendea*, București, 1977, p. 4.

5 *Nume de locuri*, București, 1972, par. 41, 158, 159, 168, 169, 482, 483, 633.